

LAKOMA BORA DRAŠKOVIĆ MÓDRA

SAFFER PÁL

Van a mai jugoszláv vígjátékírásnak olyan zuga, ahol a nevetés csufondárossan cseng, mint a jó komédiában. De nyomban meg kell azt is mondani, hogy a mai jugoszláv vígjátékírásnak ez a zuga — ahol a jó komédiák vannak — meglehetősen homályos, és a közönség számára ismeretlen.

Talán ez is valamiféle szabály és törvényszerűség, de nem célja ennek az írásnak, hogy ezt elemezze. A cél sokkal egyszerűbb. Szeretnék az ismeretlenségnek ebből a félhomályából a magyar olvasó, és mindenekelőtt a magyar színházkedvelők, elé idézni egy nevet és egy művet, amely ezt a tisztességet nemcsak azzal érdemelte ki, hogy „hazai”.

A név Bora Drašković, a mű címe pedig „Étlap”.

Tudomásom szerint eddig egy bemutatója volt, habár nyomtatásban több mint egy éve megjelent, nem is kapott rossz kritikákat, csak éppen nem „fedezték fel”.

Az írói módszer — antik miliőbe helyezni a játékot — elég gyakori a háború utáni színműirodalomunkban, de a téma eredeti, a feldolgozás szellemes, ami viszont ugyanebben a színműirodalomban már nem olyan gyakori eset.

Bevezetőül ennyit: a király hazajött hadjáratából, amely természetesen a békét szolgálta, és kellő ünneplés után épp pihenni készül babérain és hűséges hitvese ölén, amikor kellemetlen hír érkezik:

A királyt álmában meg fogja látogatni a halál, hacsak alattvalói közül nem akad valaki, aki hajlandó lenne valóra váltani az „életünket és vérünket...” kezdetű sokszor hangoztatott jelszót, más szóval — hacsak nem akad valaki, aki hajlandó lenne meghalni helyette...

URALKODÓ

(örvendve) Úgy? Akkor hát nincs miért aggódnom. Befejezhetem földi dolgaimat, mert országom tele van olyan emberekkel, akik már többször felajánlották tisztas fejüket arra az esetre, ha beköszöntene a komor óra, amikor szükség lenne rá. Nos, polgárok, sajnálkozással emlékeztetek benneteket hősi felajánkozásaitokra. Melyiktek kész engem ilyen tartósan helyettesíteni? Csak egyre van szükség, a többiek pedig, akiknek ezúttal nem lesz ebben a tisztességben részük, ne érezzék ezt igazságtalanságnak. Lesz még nekik is alkalmuk kitűnni. Parancsolom,

hogy mindannyian nézettek rám. Nos? Tehát? Kicsoda? Lehetetlen! Ti tétováztok? De hiszen magatok mondtátok, hogy én kellek legjobban ennek az országnak, és hogy ti annyira imádjátok, hogy hajlandóak vagytok érte az életeteket is feláldozni. *(Főszenátorhoz lép.)* Te?

- FŐSZENÁTOR Nekem holnap fontos államügyekben külföldre kell utaznom. Magad is tudod, hogy rajtam kívül azt senki nem végezheti el. Ha azonban a haláloed hajlandó várni néhány hónapot, én állok rendelkezésedre.
- URALKODÓ Ó, igen. Ott nagy szükség van rád, a halál pedig türelmetlen. *(Szenátorhoz.)* Téged kérdezlek a közügyeinek nevében...
- SZENÁTOR Én vállalom, természetesen. Miért ne, csak előbb tanácsot kell kérnem a feleségemtől, mert mi, ez köztudomású, megfogadtuk egymásnak, hogy minden fontosabb ügyben közösen döntünk.
- URALKODÓ Ó, hát kívánom, hogy a feleséged támogassa a fellejtéségedben való állhatatosságodat! *(Diplomatához.)* És te? Hajlandó vagy-e helyettesíteni engem?
- DIPLOMATA Nem akarok a kétszínűség palástja mögé rejtőzni. Én még a saját halálos órámtól is rettegek. Ezenkívül a tolakodás a nevelésem folytán sem illik hozzám, és nem is vagyok rá képes. Maga is tudja, hogy a katonai pályát is csak azért hagytam ott, nehogy utaimon történetesen a saját kiontott véremmel is találkozam. Fiatal is vagyok nagyon, és mit sem láttam még az életből.
- URALKODÓ Hát te is? Rólad is azt fogják tehát mondani: „Lám, milyen csúfságosan él, mert nem akart meghalni.” Van-e hát ebben a teremben valaki, aki képes arra, hogy állja a szavát? Van-e egy is, aki ne rezelt volna be? *(Csend.)* Szóljatok, különben azt találok hinni, hogy az imént csak képmutatóan hetvenkedtetek, még nagyobb kitüntetések és még magasabb állásokat akartatok kicsikarni magatoknak! *(Csend.)* Szónokok és nullák!
- FŐSZENÁTOR Ha már valakinek meg kell halni... érted... haljon meg... a város legöregebb embere. *(Az Apakilopakodik a teremből.)* Ő látott legtöbb napfényt, ő élvezte legtovább az életet, az lenne az igazság, hogy...
- URALKODÓ És ki az?
- HANGOK Az apád. *(Szünet.)*
- URALKODÓ Atyám, te adtál nekem életet, és régóta fehér fejedtől kérek most tanácsot.
- TANÁCSOS Az apád kilopakodott a teremből, amikor meghallotta közeli haláloed.
- URALKODÓ *(megtörtén)* Ó, jöjj hát akkor, édes halál, mert csupa hazug között élek. *(Önmagát sajnálja.)* De hát nem kár meghalni az én koromban? De kár, csakugyan kár! Nektek szenteltem minden napomat, a politikától nem láttam meg az évszakok változását, nem törődtem az étel, az óbor ízével, a hetérák tanyája pedig előttem ismeretlen világ marad. *(Késsel játszik.)* Büntetek! Ölök!

- SZENÁTOR Csillapodj! Mindannyiunkra szörnyen szüksége van ennek az országnak. Igaz, nem olyan rettenetesen, mint terád, de a mi életünk is ér valamit. Keressünk hát tisztas népünk körében valakit, aki méltóan betölthetné a helyed a hullaházban.
- FŐURAK *(zajongva)* Nem is olyan rossz ötlet. Úgyis olyan ritkán fordulunk a tömeghez. Mindenki büszke lesz, ha meghalhat éretted.
- URALKODÓ Ugyan, ki akarna meghalni egy ismert, híres, de idegen emberért?
- DIPLOMATA Hát a háborúban nem azt teszik? Azonkívül, te szerencsére olyan ügyesen uralkodtál, hogy az országunk tele van elkeseredett emberekkel, akik örömmel lemondanak az életükről, ha kötelezed magad, hogy, mondjuk, iskoláztatod a gyerekeit.
- URALKODÓ Természetes, hogy kötelezem magam. Még a gyerekeinek a gyerekei is belevakulhatnak a biztosított iskoláztatásba. Vannak-e ilyen szülők?
- FŐSZENÁTOR Akadnak, bizonyosan. Egy bölcs uralkodónak mindent meg kell tennie, hogy alattvalóinak könnyű legyen az élettől való válás. Mert, amint a bölcsek mondják: „Az élet fertőző gonosz betegség, a halál pedig annak kellemes befejezése.” Majd akad valaki.
- SZENÁTOR Ha pedig nem nagyon tolakodnának, találunk majd valami leprást vagy vérhasban szenvedőt, vagy megkegyelmezzünk valamelyik kőbányában sýnylódó ópiumszívónak. Boldogok lesznek, ha azért ér véget a szenvedésük, hogy...
- URALKODÓ Miket beszélsz te, azt hiszed, beleegyeznek, hogy bélpoklosok és bűnözők haljanak meg értem és szennynezzék a becsületem? Keressétek meg az apámat!
- SZENÁTOR Térjünk hát vissza az egészséges néphez.
- URALKODÓ Nos, hogy él az én népem? Mondjátok el nekem legalább ez egyszer kertelés nélkül.
- FŐSZENÁTOR *(hízelegve)* Elegendő rá egyetlen szó is: bőség! Van, ahol az emberek éhségtől, kolerától halnak, háborúban pusztulnak el. Nálunk a bőségtől vagy az öregségtől halnak meg. A statisztikák bizonyítják, hogy dicső hazánk az öngyilkosságok számát illetően első helyen áll a világban. Bőség és unalom! Valamennyien ok nélkül, a semmittevésbe halnak bele! Most pedig egynek e pasasok közül, kétségkívül a legszerencsésebb, kiváló oka lesz a meghalásra, és látni fogod, hogy milyen örömmel teszi...
- URALKODÓ Mennyi időm van még a helyettes keresésére?
- BESÜGŐ A jóslat szerint három nappal hazatérése után a halál eljön a lakosztályába. Az ágyban fogja meglepni. Álmában.
- URALKODÓ Miért ilyen hamar? Mire e sietség? *(rémülten)* Hívjátok az apámat! Adjátok ki a parancsot, hogy a városban sürgősen keressenek egy öngyilkost, aki...
- TANÁCSOS Igenis! Őrség!
(Bejön három tagbaszakadt férfi vastag bőrkabátban...)
- TANÁCSOS Ti már bizonyára tudjátok, hogy miről van szó!?
- ELSŐ ŐR Tudjuk. De mi sajnos nem segíthetünk.
- MÁSODIK ŐR Mi testőrök vagyunk.

EGYÜTT Mi nem halhatunk meg az uralkodó helyett, mert vigyáznunk kell az életére.
 FÖSZENÁTOR Helyes! Testőrök! Járjátok be az országot, várfalakat, tornyokat, hidakat, parkokat, minden rejtett helyet, vizsgáljátok meg a fákat is, hátha valaki épp akasztó-kötelet hurkol rájuk. Szüntelenül bámuljatok minden ablakot. Elrendelem, hogy minden lakást világítsanak ki, és minden ablakon húzzák félre a függönyt. Ha aztán észreveszitek, hogy valaki öngyilkos akar lenni, a lehető leggyorsabban hozzátok ide, és busás jutalmat kaptok...

Egyszerismindenkorra bocsánatot kell kérnem az olvasótól, hogy most és a továbbiakban még néhányszor, a bemutató és ismertető szabta határok miatt kénytelen leszek szellemes párbeszédekkel teli részeket egyszerűen átugrani. A közlésre kerülő részletek válogatásában ugyanis azon igyekeztem, hogy amennyire lehetséges, általuk mégis egy tartalmi egésszet nyújtsak. A csemege így helyenként az összefüggés áldozata lett.

Hosszú keresés után, megjelennek tehát az örök a trónteremben, és maguk előtt lökdösik az elfogott öngyilkosjelöltet.

ELSŐ ŐR Uram, engedjen szólnom. Parancsát teljesíttem. Elcsíptem egy öngyilkost, és most várom a jutalmamat.
 MÁSODIK ŐR Én is, én is, uram. Én láttam meg először.
 URALKODÓ (örvendve) No, és ki az a deli legény?
 ELSŐ ŐR Valami csavargó... és megpróbált...
 MÁSODIK ŐR És megpróbált lesből öngyilkos lenni!
 URALKODÓ Hogyhogy lesből akart öngyilkos lenni?
 MÁSODIK ŐR Ezen én is csodálkoztam.
 ELSŐ ŐR Uram, én jobban csodálkoztam, mint ő. Esküszöm.
 MÁSODIK ŐR Hazudik. Mindenki tudja, hogy nincs a városban még egy ember, aki annyira csodálkozna, mint én.
 URALKODÓ Elég. Vezessétek elő azt a jómadarat.
 (A királynő jön be, zokog.)
 URALKODÓ Miért sírsz?
 ALKÉSTIS Ó, én szerencsétlen...
 URALKODÓ Mire való a könny? Csak tréfáltam az imént. Ne félj, hoztam én neked most is ajándékokat. (Alkéstis nem hagyja abba a sírást.) No, mi az, mi baj, kislány?
 ALKÉSTIS Azt mondták, hogy meg fogsz halni!
 URALKODÓ Hát igen. A baj mindig akkor jön, amikor a legkevésbé várjuk. (Alkéstis felzokog.) Hagyd már abba, hagyd már abba! Most, hogy látom mennyire szeretsz, nyugodtan távozhatok. Könnyebb lesz, mert tudom, hogy még előtted az élet. Fiatal vagy, szép vagy és okos... Nem is olyan borzasztó...
 ALKÉSTIS Persze, te könnyen beszélsz. Te már nem leszel, én meg kénytelen leszek úgy élni, mint a többiek. Velem te nem törödsz. Kedved kerekedett meghalni? No jó. De azzal nem törödsz, hogy én többé nem leszek az uralkodó felesége, hogy engem kiraknak ebből a lakosztályból. És még mered azt mondani, hogy nem is olyan borzasztó...
 URALKODÓ Nem úgy gondoltam...
 ALKÉSTIS Látom már, hogy koldusbotra akarsz juttatni. Hát jó,

- csak rajta. Menj. Halj meg. Menj, menj! (*Észreveszi az Uralkodó tehetetlenségét.*) Ahelyett, hogy a jövőmről gondoskodtál volna, te egyre csak utaztál, és az ország boldogulásáról tartottál beszédeket.
- URALKODÓ Halkabban, halkabban! Ha az alattvalóim megtudják, hogy milyen a családi életünk, még azt találják hinni, hogy papucshős vagyok, és nem fognak többé félni tőlem.
- ALKÉSTIS Törődöm is én a te alattvalóiddal. (*A közönséghez.*) Hadd tudja meg mindenki, hogy férfi helyett milyen fajankóm van neked. Neked egyáltalán eszedbe se jutott, hogy majd valami tehén jön ide az én helyemre, aki megjártassa majd a nem tudom mit. De jegyezd meg jól: inkább én halok meg helyetted, semhogy ilyet megengedjek.
- URALKODÓ (*Nevet.*) Inkább én halnék meg, semhogy téged elveszítselek. Nyugodj meg. Majd rendbe jön minden... Ehol e, épp most hozzák a legényt, aki majd a fejével fizet a kettőnk boldogságáért. Légy kedves hozzá.
- ELSŐ ŐR (*Maga előtt lökdösi a pulóveres, posztónadrágos öngyilkost.*) Ehol e, felséges uram, nézd csak meg, hogy milyen alattomos az az öngyilkos pofája...
- URALKODÓ Hagyjatok magunkra bennünket. Menjetek a pénztárba. Ott majd megkapjátok a jutalmatokat.
- ELSŐ ŐR (*Elmenőben.*) Legalázatosabban köszönöm.
- MÁSODIK ŐR Én alázatosabban köszönöm, mint ő, mindenki tudja, hogy a...
- URALKODÓ Gyere csak ide, te legény... Én tulajdonképpen szegyenkezem miattad. Tudod-e, hogy a te haláloed egy bizonyos értelemben megöli a felebarátaidat, sőt engem is egy kicsit. Ismeretes-e előtted, hogy a mi felülmúlhatatlan törvényeink szerint, amelyekhez fogható nincs a világon, az öngyilkossági kísérlet a gyilkossági kísérlettel egyenlő, s a legszigorúbban büntetendő, akár az emberevés vagy bármilyen más politikai bűntett?
- ÖNGYILKOS Bocsásson meg. Fogalmam sem volt róla, hogy az én személyes elhatározásomnak ilyen politikai íze lehet.
- URALKODÓ Manapság, fiú, minden politika. Ha például a reggelihez kávét rendelsz tea helyett, vagy kávé helyett teát, én ebben már meghatározott politikai állásfoglalást látok. Érted?
- ÖNGYILKOS Megbocsásson. Értem: ebben a városban, amelyben semmi sem a sajátom, még a gondolatom is a magáé. Magától függ, hogy én mit fogok ebédelni, olvasni, érezni, tenni és mondani. Ha ez magának nem tetszik, én többé nem érezhetem magam kedvem szerint elhagyatottnak. A saját testemmel sem rendelkezem többé, mert az ágak is, amelyekre fel akartam magam kötni, a maga tulajdonát képezik.
- TANÁCSOS (*Kérkedő újjgazdag öltözetben.*) Az utcákon felhagytak a danázással. A bálak királynője, ahogyan a híres énekesnőt nevezték, kiadta lelkét...
- URALKODÓ Nem szeretem az ilyen gyászos beszédet. Ezt a kifejezést, hogy kiadta a lelkét, töröljétek a szótárból. Folytassák, mintha mi sem történt volna.
- TANÁCSOS (*Kimegy.*)

- ÖNGYILKOS Hát ő is meghalt? Mennyi nagy emberünk veszett el ebben az esztendőben!
- URALKODÓ *(siránkozva)* Sajnos, a számuk nemsokára gyarapodni fog! Ilyen ez a mai világ! A föld mind sivárabb. Egyre kevesebb örömem telik a világban. Szétzúlik, mint valami varázslatos estély, amelyről elmennek a legbecsesebb, legérdekesebb vendégek. Csupa középszerű tökfilkó marad körülöttünk. Emlékezzen csak vissza, hogy kik haltak meg az utóbbi időben! *(panaszosan)* És még ezután ki fog meghalni!
- ÖNGYILKOS Igaz, a világ egyre újul, de lassan, túl lassan. Születnek újabb értékes emberek, de nem győzik pótolni a veszteségeket.
- URALKODÓ Lám, egészen értelmes gyerek vagy. Mert például ki tudna engem pótolni, nem igaz? És ez az oka annak, hogy megkísérelted ezt a, hogy is mondjam csak, bocsáss meg a kifejezésért, ezt a szegyenletes büntettet: meg akartad ölni az alattvalómat... ez a te öngyilkosságod... lesből...
- ÖNGYILKOS Nem, én ezt félelmemben tettem. Ne csodálkozzon. Ebben a világban annyi a baj, a veszély, az árulás, az embertelenség, betegség, gyűlölet, rettegés, annyira úrrá lett fölötte, hogy én mindig elképedek, valahányszor egy aggastyánnal találkozom. Hogy az ördögbe tudta kikerülni azt a rengeteg alattomos csapdát, és hogyan maradt életben; hogyan sikerült megőregednie, kérdezem álmélkodva a járókelőket, és soká kísérem az utcák hosszán az ősz fejet, mintha dicsfény övezné.
- URALKODÓ Ugyan, van a világon szeretet is, szépség is, van dicsőség is, meg jó konyha és te így begyulladtál...
- ÖNGYILKOS Nem. Én elégedetlen voltam. Elkeseredett. Soha a legkisebb lehetőségem sem volt semmire. Jobban mondvá mindig megfosztottak tőle. Születésemről fogva csak éhség, rettegés, megalázás, aggodalom, nincstelenség és mindenféle nyomor volt az osztályrészem. A vágyaimon kívül soha egyebem nem volt. Megigérttem önmagamnak, hogy ha a huszonötödik életévemig nem változik semmi, akkor öngyilkos leszek.
- URALKODÓ És?
- ÖNGYILKOS És semmi. A huszonötödik születésnapomon bort ittam. Részeg fővel úgy tűnt, hogy még csak most kezdődik az élet, és hogy még előttem van minden. Engedélyeztem hát magamnak még egy esztendőt!
- URALKODÓ Szóval most huszonhat éves vagy.
- ÖNGYILKOS Nem, most harminc vagyok. Tudja, a következő négy esztendőben is hitegettem magam, miközben egyesek olimpiai győztesek lettek, learatták az irodalmi díjakat, háborúkat nyertek és állásokat, mások donzsúánok lettek! Az én bátyám sofőr volt egy teherautón, és végig a tengerparton minden városban dudált. Némelyikben többször is. Mindenütt volt kedvese, és át-haladtában így üdvözölte őket. Ez hiányzik nekem és a velem egyívásúaknak, a kedves dolgok sokasága, amelyek mellett köszöngetve, üdvözölgetve haladhatnánk el.

- URALKODÓ Te szeretsz így... ízé, sokszor beszélsz ilyeneket? Én már középkorú vagyok, de véleményem szerint a meg nem tört férfi élete tulajdonképpen a negyvenedik éve után kezdődik. Te még csak harmincéves vagy, és máris elegend van a világból?
- ÖNGYILKOS Dehogyan, szomjúhozom! De mi keresnivalóm van benne? Harminc év. Az élet fele elmúlt, és a másik fele sem lehet kevésbé kellemetlen. Belőlem már nem lesz semmi. Mia végignéztem, hogyan gyakorolnak a diszkoszvetők. Körülöttem, a pálya mögötti fűvön, csupa velem egykorúak ültek, kövérek, kopaszok, tele pénzzel és sikerekkel. Valamivel jobb állapotban vagyok, mint ők, de én is kész vagyok. Se az ő korongjuk, se az enyém már nem repül túl a célon. Megértettem, hogy mekkora a fiatalságban rejlő erő, és hogy mekkora az én veszteségem. Kezdek öregedni, és cserébe nem kaptam semmit. A vagyon, tekintély, szerelem engem elkerült. A fiatalságom elfogyott, de hasznát nem láttam.
- URALKODÓ Roppant érdekes. Mesélek majd rólad a filozófusaimnak. Iskolázott emberek. Nem szeretem őket. Unalmasak. Folytasd!
- ÖNGYILKOS Érdemes-e az embernek élni az életét? Hogyan telt el az utolsó esztendőm és az utolsó napom? Leszereltem a katonaságtól, amint tudja, győztünk, és felvettem ugyanazt a ruhát, amelyben annak idején bevonultam a tüzérséghez. Az ember azt várna, hogy azok után valami megváltozik, ha más nem, legalább a nadrágja. A mai nap pedig, a szülővárosomba való visszatérésem után az első, ugyanolyan volt, mint bármelyik előtte. Nyolckor keltem, kettőig a téren, a szájatató tömeg előtt dicsértem annak a rossz sörgyárnak a seprőjét, amelynek dolgozom...
- URALKODÓ Honnan tudod az időt? Hát nem állt meg minden óra?
- ÖNGYILKOS Az én órám a hasam. Két óraker már fáradt vagyok, éhes, és kiszárad a torkom. A bőséges ebéd után néztem az olimpiász előkészületeit, a diszkoszvetőket, aztán egy órán át olvastam az újságot, abban természetesen benne van minden... másokról. És ez az egész. *(A közönséghez.)* Én nem mondom, hogy ez kevés, a baj ott van, hogy semmi kilátás sincs arra, hogy bármi is változzon. Mint valami Sziszüphosz, egyre görgetem magam előtt örökké egyforma napomat. Az évek pedig úgy hasonlítanak egymásra, mint egyik tojás a másikra. Na jó, kérdezhetnék maguk, mit akarok én tulajdonképpen?
- URALKODÓ Na jó, hát mit akarsz te tulajdonképpen? *(Az öngyilkos vállat von, az uralkodó késsel játszadozik.)* Így pedig az életed egy lyukas garast sem ér.
- ÖNGYILKOS Így pedig az életem egy lyukas garast sem ér.
- URALKODÓ És te szeretnél tőle megszabadulni?
- ÖNGYILKOS Ha ezek a maga barbárai nem akadályoztak volna meg a szándékomban, akkor most nem válaszolhatnék a kérdésére.
- URALKODÓ A te bűnös halálodból pedig senkinek sem lett volna haszna. Nem maradt volna utána egyén, csak a csúf emlék, nem igaz?

- ÖNGYILKOS Engem az nem izgatna. Nem igaz?
URALKODÓ Egyezem azzal, hogy a te életteddel már nincs mit kezdeni, de a halálad hasznára lehetne az egész országnak.
- ÖNGYILKOS *(fanyalogva)* Hogyan?
URALKODÓ Hajlandó lennél egy igen jelentős személyiség helyett meghalni?
- ÖNGYILKOS Maga helyett, ugye?
URALKODÓ Vállalod, ugye? Kitüntetünk! Hősies áldozatod után utcát nevezünk el rólad. Államköltségen temetünk el. A koporsódra én fogom személyesen az első göröngyöt dobni.
- ÖNGYILKOS Nekem édes mindegy.
URALKODÓ Ó, akkor hát megegyeztünk. Kezet rá. No, rázd meg! Jobban, még jobban! Szeretném, ha az utolsó ebédedet az én társaságomban költenéd el. Majd én ébren tartom hazafias érzelmeidet. Megebédelsz, és utána, ne félj, menedéket lelsz a halálban. Meg is érdemelted.
- ÖNGYILKOS Az ebédet, vagy a halált? Mi ez, meghívás ebédre, vagy...
URALKODÓ *(vidáman)* Én meghívlak, én ezt parancsolom! Esküszöm, hogy ma a te tiszteletedre azt a híresebb étrendet állítjuk össze. *(Élvezettel olvassa az étrendből.)* Előbb tojást főznek, azután a tojásokkal megtöltik a halakat; a töltött halakkal megtöltjük a sült csirkéket, a sült csirkékkel pedig a sült bárányokat, végül pedig ezekkel a sült bárányokkal megtöltünk egy sült tevé. Zaba! Már a zabálásba bele fogsz halni. Hát még a borok, a borok. A városi vízvezetékéből egész nap bor fog folyni víz helyett!
- ÖNGYILKOS De hát...
URALKODÓ *(pajkosan)* Hogy is győzzük majd mindazt betörülni? Csemegézünk majd egészen a te nagyra becsült haláلودig! Terített asztaltól a sivatagba, ahogy az udvari bölcsém szokta mondani, de én nem szeretem az iskolázott embereket. Mindenre csak bólogatnak. A nemtetszésük pedig az ételmaradékokkal együtt a szakállukba ragad.
- ÖNGYILKOS Kellemetlen...
URALKODÓ Mi a kellemetlen, jó fiú?
ÖNGYILKOS Annyiszor álmodoztam róla, hogy mi lenne, ha eljuthatnék magához. Csak annyira, hogy néhány szót mondjak magának, és megint minden rendbe jönne. És lám, most itt vagyok, nézem magát, beszélek magához, és az egésznek csak annyi az eredménye, hogy megegyeztünk az én halálomban. Fonák dolog. Szörnyű! Én nem akarok meghalni magáért.
- URALKODÓ *(vidáman)* Késő a bánat, már megígérted. Nem szabad hazudni az uralkodónak! *(kíváncsian)* És miért nem akarsz?
- ÖNGYILKOS Azért, mert látom, hogy magának ez nagyon fontos. Azt akarom, hogy egy kicsit tőlem is függjön a maga fényűzése.
- URALKODÓ De én szépen kérlek, hogy légy hű történelmileg is jelentős adott szavadhoz. Nem szép dolog az, ha a fiatal emberek megváltoztatják ésszerű elhatározásait. Ez rossz fényt vet az egész nemzedékre. A fia-

talokban folytatódik a világ, és miféle világ lesz majd az, amelyik olyan gyerkőcökre támaszkodik, akiknek még annyi bátorságuk sincs, hogy meghaljanak egy, a legszebb férfikorban levő komoly úrért!

ÖNGYILKOS *(egyre konokabban)* Különben is, kezd nekem az élet tetszeni. Igaz, hogy vannak némi nehézségeim, de még mindig szép vagyok, fiatal és vágyakkal teli. Még van idő, még tehetek valamit! Hiszen épp maga mondja, hogy az igazi élet csak a negyvenedik év után kezdődik!

URALKODÓ De ha önmagadtól nem méltóztatol megdögleni, én meg fogom neked azt parancsolni, én kényszeríteni foglak.

ÖNGYILKOS Maga be fog krepálni, még mielőtt engem rákényszeríthetne.

URALKODÓ Ha nekem nem is sikerülne, jön majd helyettem valaki más, és érte is fel kell majd fordulnod. Különben is, én meg fogok tenni mindent, hogy ne várhasd be őt.

ÖNGYILKOS De magát ez mégsem menti meg. Ki fog nyiffanni! Halott lesz. A lehető leghalottabb! Hulla! Rothadék! Megvetlek!

URALKODÓ Ó, mily mérgező szavak! Kifelé! Őrség! Szentelen! Áruló! Aljas fráter! Semmirekellő! Hazug! Puhány! Őrség!

ÖNGYILKOS Te emberevő!

URALKODÓ Testőrök!

Ha egy királynak meg kell halni, a lehető helyettesek száma semmi esetre sem merülhet ki csupán egy öngyilkosjelölttel. A tanácsosok arra valóak, hogy tanácsot adjanak és felhívják az uralkodó figyelmét az alattvalók hódolatára... különösen, ha az alattvaló egy közszeretetnek örvendő szépleány...

SZÉPLEÁNY Megbocsásson...

URALKODÓ Gyere, szépem, érezd magad úgy, mint odahaza.

SZÉPLEÁNY *(Kelleti magát.)* Felség, az ajtó előtti várakozás annyi keserű órája után, nem számítottam ennyi nyájasságra.

URALKODÓ Én is csak ember vagyok, nem szállt fejembe a dicsőség. Különben is a nyájasság a nagy uralkodók erénye, na meg a tisztességeseké... Nem innál meg valamit?

SZÉPLEÁNY Egy limonádét, felség. Sohasem iszok szeszes italt, mert vadulok tőle.

URALKODÓ Én meg bort iszok. *(Az örök hozzák az italokat.)* Elég citromot facsartatok bele? Itt is meglopnak. Egy citromból négy limonádét csinálnak. Disznóság. No, mesélj szép lány, mi a panaszod?

SZÉPLEÁNY *(váratlanul)* Meggyaláztak!

URALKODÓ Ki volt az a gonosz, aki ilyesmire vetemedett?

SZÉPLEÁNY A maga katonái. Ünnepezték a maga sikereit, leitták magukat, és megtörtént.

URALKODÓ *(Szórakoztatja a dolog.)* No, meséld el, hogy volt.

SZÉPLEÁNY Hát, ami azt illeti, nem volt rossz. Jóképű vidám legényei vannak, Felség, értik a módját.

URALKODÓ Akkor hát minek jöttél panaszra?

- SZÉPLEÁNY Tudom, hogy bajban tetszik lenni, gondoltam, hátha meg tetszik érteni az én bánatomat is. (*sírósan*) Igaz, hogy kedvesek a katonái, de foltot ejtettek nemcsak a ruhámon, hanem a becsületemen is, és ezt tudja az egész ország, és most itt már nem mehetek férjhez, nekik pedig nagyon megtetszett ez a szórakozás, és nem engedik, hogy elutazzak. Szekíroznak, mindig visszaküldenek a határról, én nem akarok elmozdulni a határról, ők nyakasak, én is elég önfejű vagyok, és így a dolog majdnem mindig azzal végződik, hogy elvisznek az ágyamba.
- URALKODÓ (*vigan*) Szegénykém!
- SZÉPLEÁNY Nagy igazságtalanság történt velem.
- URALKODÓ Amint befejezed a sirámodat, abban a pillanatban helyrehozzuk.
- SZÉPLEÁNY Felség, szeretnék egy kicsit utazgatni.
- URALKODÓ Miért, hát a mi hazánk nem tetszik neked?
- SZÉPLEÁNY Honnan tudhatnám, hogy milyen szép, ha más országot még nem láttam? Szerény és kurta ifjúságunk van, mi egyebünk marad, mint az utazás? Madeira! Saint Tropez! Palm Beach!
- SZÉPLEÁNY
Hogy maga milyen csodálatosan tud beszélni az utazásokról.
- URALKODÓ (*Nevet.*) Együgyű leány! Az én útiemlékeimet és a beszédeimet általában az udvari irnokom agyalja ki. Azért fizetem. Szintén képzett ember. Nem szeretem az iskolázott embereket. Azok csak beszélnek, és semmit nem tesznek. Meg gyávák is. (*A lány ásit.*) Ne ásíts, nekem az valóságos kínszenvedés. Anélkül is álmos vagyok, és nem merek aludni.
- SZÉPLEÁNY Bocssásson meg, felség, kiszaladt a számon. Én különben debizisten jól nevelt lány vagyok. A mamámat sohasem láttam ásitani, én meg naphosszat tudok ásítozni és nyújtózkodni, hogy a csontjaim is ropognak bele. Úgy látszik, ilyen a szervezetem felépítése. Felség, vizsgálja meg, hogy milyen a szervezetem felépítése!
- URALKODÓ (*Fulladozik.*) No, no hagyj abba. Takard el meztelen bájaidat, mert ha benyit a feleségem, akkor mind a kettőnknek a szervezetére ver.
- SZÉPLEÁNY Én szépleány vagyok. Gyönyörködjék bennem. Tetszik az illatom?
- URALKODÓ Elég! Elég! Bejöhet valaki, kis bolondom. (*keményen*) Parancsolom, hogy azonnal fedd el a térded...
- SZÉPLEÁNY Felség, ön előtt nem rejthetem új érzéseimet: érzem, hogy szerelmesedek, habár az hülyeség...
- URALKODÓ Fested a hajad?
- SZÉPLEÁNY Ha már csak ez az egy életem van... legalább szökén akarom leélni.
- URALKODÓ Van-e valakid, gyermekem?
- SZÉPLEÁNY (*szívet tépőn*) Csak egy fivérem. De az se igazi fivérem. A mamám, tudja már, milyenek ezek a modern mamák, annyi férjet cserélt, hogy mi, szerencsétlen gyermekek, sehogy sem tudunk eligazodni a papáink között. Gyűlölsz, mondjuk, valakit, és a végén kide-

rül, hogy a kishúgod papáját gyűlöled a sajátod helyett.

URALKODÓ *(hivatalos hangon)* Na, térjünk csak vissza a te esetedhez. Miért nem akartak téged külföldre engedni?

SZÉPLEÁNY Utazással akartam tölteni a nyarat. Olyan remekül festek fürdőruhában. És nem engednek, mert azt mondják: először is, van számomra itt is elég munka, másodszor, engem jobban érdekel a férjfogás, mint a külföldi festészet. Azt mondják: képeket idehaza is nézhetsz. Mintha amazokat a dolgokat is nem lehetne idehaza csinálni.

URALKODÓ Hiszek neked. Majd elintézzük. Majd befűtök én azoknak a gazembereknek.

SZÉPLEÁNY Felség. Imádom magát.

URALKODÓ Biztos vagy benne?

SZÉPLEÁNY *(elakadó lélegzettel)* Hát nem látja?

URALKODÓ Miről tudod?

SZÉPLEÁNY Arról, hogy mindenre képes vagyok magáért.

URALKODÓ Kérlek, tegezz.

SZÉPLEÁNY Admetosz, én éretted mindenre képes vagyok.

URALKODÓ Megengedem neked, hogy Adminak becézz.

SZÉPLEÁNY Admi, én éretted mindenre képes vagyok.

URALKODÓ Képes lennél meg is halni értem, ha ezt kívánnám tőled?

SZÉPLEÁNY Hát persze, nyuszikám.

URALKODÓ Akkor hát halj meg, szerelmem. Itt a megváltás! Végre! A feleségem élni fog! Imádlak! *(Felemeli az asztalra.)* Örökké hálás leszek neked ezért, Nagyszszony vagy! Holnap fél hatkor meghalsz.

SZÉPLEÁNY *(Mintha álomból ébredne.)* Tessék? Egy szót sem értek. Meghalni?

URALKODÓ Milyen emlékművet akarsz? Fürdőruhában? Bronzból? *(Szépleány lassan szoborrá változik.)* Ott lesz minden strandon. Télen bundát húzunk rá, hogy a szelek le ne hűtsék drága testedet. Nemzedékek vesznek majd példát rólad. Tudod-e, hogy elhatározásod mit jelent a hazának?

SZÉPLEÁNY Tudom is, meg nem is. *(Uralkodó öröme lelohad.)* No, miért komorodtál így el?

URALKODÓ Olyan vagy te is, mint a többi. Előbb dobálódzol a nagy ígéretekkel, de amikor fel kéne kötni a gatyát és beváltani az ígéretet, akkor adod az ügyefogyottat.

SZÉPLEÁNY Én? Még hogy én hazudnék!? Nem szégyelled magad? E! ne tudjak mozdulni innen, ha meg nem teszem, amit ígértem. Manapság az utcalány az egyetlen megbízható ember. Királynak, bakának egyformán ad örömet. Neki hihetsz. Esküszöm neked, hogy a barátomim is szobrot érdemelnek. Azt akarom, hogy meg is kapják! Ez lesz a legjobb reklám a mi iparunknak.

URALKODÓ De kedves, hova állítsam azt a rengeteg szobrot?

SZÉPLEÁNY Az engem nem érdekel. Dobasd ki a feleslegeseket. Már úgyis szinte eltorlaszolják az utcákat. Valóságos korzó van botcsinálta nagyságokból.

URALKODÓ Te, vigyázz, mit beszélsz!

SZÉPLEÁNY Én sókimondó ember vagyok.

URALKODÓ Azért nincs szerencséd az életben.

- ALKÉSTIS *(Bejön és elképedve nézi Szépleányt, aki még mindig a szobor pózában áll.)* Hát ez meg mi?
- URALKODÓ Az odaadás szobra.
- ALKÉSTIS *(dühösen)* Szobor? Mióta hívják a szajhát szobornak?
- SZÉPLEÁNY *(előkelően)* Nyuszikám, mutass ajtót neki. Ki ez a kereplő?
- URALKODÓ *(nyomorúságosan)* A feleségem.
- SZÉPLEÁNY Ez a te feleséged?
- ALKÉSTIS Le arról az asztalról, te utcalány! *(Uralkodó a szemével próbál jelt adni neki.)* Mit kacsingatsz itt nekem? Takarodjon!
- SZÉPLEÁNY Takarodj te! *(Beleéli magát a szerepbe.)* Sejtet-e te egyáltalán, hogy kivel beszélsz? Tudod-e te, hogy én erről az asztalról egyenesen a történelembé megyek? Engem különleges állami megbízatással tiszteltek meg. És különben is, mit adod te itt a bankot, te kócbaba; mire vagy te jó? Szegény, jobb sorsra érdemes férjed. Bizonyos vagyok benne, hogy még azt is, amit adhatsz neki, azt se tudod úgy adni, ahogyan kell. Fontold meg, amit mondtam, én pedig megyek. *(Mél-tóságteljesen indul, bizonyos benne, hogy úgysem engedik el. Uralkodó futva utoléri.)*
- URALKODÓ Kérlek, maradj. *(Alkéstishez rohan.)* Mit rontod nekem a bótot, hiszen már beleegyezett.
- ALKÉSTIS Vagy úgy. Ó, milyen szórakozott vagyok. *(a legnyájasabb mosollyal)* Drága asszonyom, csak nem akar máris ithagyni bennünket? Ezt nem engedhetem meg. Igazán rosszul esne.
- SZÉPLEÁNY Nem érek rá.
- URALKODÓ *(Alkéstis segítségére siet.)* De hiszen a haza kéri, hogy maradjon.
- ALKÉSTIS Persze, persze, jöjjön inkább, megiszunk egy pohár portóit.
- SZÉPLEÁNY Hát jó, akkor maradunk, maradunk...
- ALKÉSTIS *(Tölt a poharakba.)* Gyönyörű frizurája van. Elárulná, hogy ki fesüli önt az utóbbi időben?
- SZÉPLEÁNY Mi magunk fésüljük magunkat. C'est la vie! És ön? Bájos a ruhája. Hol vette?
- ALKÉSTIS Japánban! C'est la vie. Szintén. A nyakláncom ceyloni, az órám svájci. Most áll. Fehérneműt csak Hollandiában vásárolok, illatszereket pedig Indiában. A cipőm természetesen olasz...
- URALKODÓ Mindig tudtam, hogy ti ketten remekül össze fogtok barátkozni... *(Alkéstis egy megsemmisítő pillantást vet rá.)*
- SZÉPLEÁNY A maga felesége igen kellemes személy. Gratulálunk. Becsszó örülök, hogy megismerkedhettem vele. A valóságban szebb, mint az újságokban. Ami igaz, igaz, roppant fotogenikus. Egyébként ez ma az én nagy napom. A barátnőim csodálni és irigyelni fognak. De én mindig tudtam, hogy valami nagyra vagyok hivatott.
- URALKODÓ Térjünk a tárgyra. *(nagylelkűen)* Ráadásul én magát meg is jutalmazom. *(Pénzt nyújt át neki.)* Na, csak rajta, vedd el, ne tettesd magad. Vegyél magadnak valamit. *(A pénzt Szépleány keblébe akarja dugni.)*
- SZÉPLEÁNY *(Villámlik.)* Á, szóval így, te büdös kurafi! Hát kinek nézel te engem? Azt hiszed, hogy én ezt pénzért te-

szem? Most már látom, hogy igaz az, amit mesélnek rólad...

URALKODÓ És miket mesélnek?
SZÉPLEÁNY Hogy egy közösleges fajankó vagy.
ALKÉSTIS Na lám, nem megmondtam?
SZÉPLEÁNY *(Királyi gesztussal az uralkodó arcába dobja a pénzt.)* Nem kell, hogy te állíts nekem szobrot. Állok majd magam a sarkon, pasasra várva. Adieu! *(Indul.)*

URALKODÓ Te szajha! Órség! Nem fogsz Saint Tropezben millióshoz férjhez menni!

Ha az ember tehetetlen, akkor vagy magába omlik, vagy őrijong — még ha király is; vagy annál inkább. Aki tudja, hogy meg kell halnia, azt hiszi, hogy megvigasztalódna, ha mindenki más előtte halna meg. Mivel azonban ilyen kívánságuk még a királyoknak sem teljesülhet — még a színdarabban sem —, akkor legalább előleget kell venni a vég-tisztességből. Hiszen a temetési pompának is csak addig van értelme, amíg az ember él...

URALKODÓ *(Felemeli a koporsó fedelét, miközben viszik.)* Miért nem sír senki? Kevés a könny... túl kevés a könny!

FŐSZENÁTOR Elrendeljük, hogy sírjon az egész ország! A temetés napján könnyfakasztó gázt szórunk szét a levegőben.

URALKODÓ Túl kevés a koszorú, kevés a kítettetés...

SZENÁTOR A múzeumokból és kincstárakból kikölcsönözünk minden kítettetést, letaroljuk az ország minden virágát és fűvét; győzelmi koszorúkat fonunk belőlük...

URALKODÓ No és a zászlók? Túl kevés...

DIPLOMATA Minden rendelkezésünkre álló vászonzól fekete zászlót varrunk. Azokról a polgárokról, akiknek nem kell kimozdulniok otthonról, leszedjük az inget, és azokat is feketére festjük. Annyi lesz a gyászlobogó, hogy alattuk járva elfeledjük derűs egünk színét...

URALKODÓ *(Felül a koporsóban.)* Túl kevés embert látok.

FŐSZENÁTOR Leállítunk minden munkát, és kényszeríteni fogjuk az embereket, hogy holttested nyomában lépkedjenek.

SZENÁTOR Fájó szívvel és könnyes szemmel búcsúzunk fennkölt uralkodónktól, hazánk nagy fiától...

URALKODÓ *(Elégedetlen, helyesbít.)* A legnagyobb fiától...

FŐSZENÁTOR Legnagyobb fiától...

URALKODÓ *(Súg.)* Akihez fogható még nem született...

FŐSZENÁTOR Akihez fogható még nem született...

URALKODÓ ... Ezen a dicső földön...

FŐSZENÁTOR ... Ezen a dicső földön. Akarod talán te folytatni?

URALKODÓ *(zavarban)* Nem, én majd fekszem. Csak te méltóztassál, ne zavartasd magad.

FŐSZENÁTOR Bejárta úgyszólván az egész általunk ismert világot, hogy békés háborúkkal meghódítsa. Halhatatlan műve...

URALKODÓ Miféle nyomorúságos fa ez? Ezen akarjátok ti elhamvasztani a testemet? A legnyomorúságosabb pásztor is jobb fán főzi a vacsoráját.

FŐSZENÁTOR Kiválogatjuk a legillatosabb olajfákat. *(Folytatja a beszédet.)* Ime, milyen nagy kár, hogy nem esik ma

az eső, hogy a szerencsétlenségnek ezt a napját még szomorúbbá tegye.

URALKODÓ Ez meg mi?

SZENÁTOR Urna, amely a te hamvaitat tartalmazza.

URALKODÓ *(Kimarkolja az urnából a hamut.)* Egyetlen maréknyi? Ez minden? Ez az egész? Az én kilóimból csak ennyi fog maradni?

SZENÁTOR Mennyi hamvat parancsolsz?

URALKODÓ Hülye. *(ijedten)* Hol vannak a harangok? A harangokról megfeledkeztetek! Miért nem szólnak a harangok? Azt akarom, hogy zaj töltse be ezt a sivárságot!

ALKÉSTIS *(Beront.)* Jaj de gyönyörű! Engem miért nem hívtatok? Szívem, te mit keresel abban a koporsóban?

URALKODÓ Buta kérdés. Gyakorolok.

ALKÉSTIS Engedd meg, hogy én gyakoroljak egy kicsit helyetted. *(Beleéli magát a szerepbe.)* Ó, szegény uralkodóm, lám, hogyan találak. Íme, ünnepélyesen, mindenki előtt kijelentem, hogy képes vagyok arra, amire senki más nem képes: kész vagyok meghalni éretted.

MIND Engedd meg neki! Add meg neki ezt a nagy örömet!

URALKODÓ Nem! Soha!

FŐSZENÁTOR Haljon, ha öröme telik benne. Miért vagy konok?

URALKODÓ Csak. Konok vagyok! Az ő áldozatával akarjátok lemosni a saját nemtörődömségeteket!... Takarodjatok! Mind! Gyorsan. *(Uralkodó kiugrik a koporsóból. Mindenki menekül...)* Nem akarok meghalni! Álruhában bejárom az országot, és magam talállok egy jótét lelket, aki önként meghal majd helyettem! Álszakállt adjatok rám!

A következő fogás a draškovići „étlapon” a „mangrejtve elfogott” király. Az önfeláldozó-jelöltekre vadászó testőrök ugyanis az elnéptelenedett utcákon elfogják az álruhás Uralkodót. Miután villanyárammal és egyéb csiklandozószerekkel kellőképpen preparálták, beviszik a zsákmányt a trónterembe, és a jutalom reményében elmennek inni egyet. Közben sok jeleneten át rugdalózik hiábavalóan az álruhás, megkötözött Uralkodó, bizonyítván ezzel azt, amit úgysis tud mindenki, hogy az Uralkodót nem lehet megkülönböztetni a többi embertől, de rugdalózásai közben egyéb is kiderül, amit az emberek szintén tudnak de időnként elfelejtenek:

(Főszénátor és Szenátor bejönnek, és meglátják a megkötözött Uralkodót...)

URALKODÓ Segítség! Tegyetek fel a trónra!

SZENÁTOR Hiszen ez az Uralkodó! Segítsünk neki!

FŐSZENÁTOR *(visszarántja, majd súgva)* Megállj, te hebehurgia! Hát nem érzed, hogy valami büzlik?

SZENÁTOR *(belélegez, majd hangosan)* Nem, szavamra, nem érzek semmit.

FŐSZENÁTOR Lassan forog az eszed. Mindent a szádba kell rágni.

URALKODÓ Vegyetek le rólam az álszakállt! Segítség!

PLANÉTÁS Hallgass, te szerencsétlen... Ezek a legmagasabb személységek. Már azért is büntetés jár, ha megszólítod őket.

URALKODÓ Ültessetek a trónra!

FŐSZENÁTOR Meg van kötözve és tehetetlen, tanú pedig nincs más, csak ez az öreg. Tegyük el őket láb alól, és minden vagyunk teljesülni fog.

SZENÁTOR De hiszen ez tilos.

FŐSZENÁTOR *(epésen)* Ha szabad lenne, akkor mindenki megtenné! Mi adjuk meg magunknak, vagy tagadjuk meg magunktól ezt a jogot!

URALKODÓ *(miután nem sikerült felmászni a trónra, dühösen)* Számúzlek benneteket, ha rá nem jöttök, hogy ki szólított. Hát olyan jelentéktelen számotokra az én hangom, hogy már egy álszakáll is kitérli a fületekből? Vegyétek le rólam ezt az álszakállt!

FŐSZENÁTOR Az imént láthattad, hogyan tolja mindenki saját magát előre. Egy szék üresedett meg, és ezer fenék rohamozza. Te talán nem szeretnél magasabbra emelkedni a létrán?

SZENÁTOR Dehogynem, éppúgy, mint bármelyik értelmes ember.

FŐSZENÁTOR No és hogy akarod ezt elérni, ha nem ürül meg senkinek a helye?

SZENÁTOR Hát az akkor valóban lehetetlen.

FŐSZENÁTOR Nos hát?

SZENÁTOR Egyezem, tegyük el láb alól! *(Főszénátor Uralkodó felé indul.)* De azzal már nem egyezek, hogy te ülj a helyére. Azt hiszed talán, hogy én elszédülnék, ha beleülnek az uralkodói székbe?

URALKODÓ Hé, halljátok-e, ide gyertek, ide, vegyétek le rólam az álszakállt, és nyomban rám fogtok ismerni. Ültesetek fel a trónszékbe, nem, előbb vegyétek le rólam az álszakállt, nem, előbb tegyetek fel a trónszékbe, nem...

FŐSZENÁTOR Ne vesztegessük az időt. Ezekről az apró részletekről majd később tárgyalunk.

SZENÁTOR Nem, hanem most! Most, ha mondom!

FŐSZENÁTOR Nem látom be, hogy miért előznél meg pont te?

SZENÁTOR Rendben van, húzzunk sorsot. Állítsa fel a rangsort a szerencse.

FŐSZENÁTOR Ó, hogy vesztegetjük a drága időt. No jó, dobj fel egy pénzt.

URALKODÓ Ültessetek vissza a trónra. Senki rám sem hederít már. *(Szenátor feldobja a pénzt, az a trón felé gurul, amelynek tövében Uralkodó izeg-mozog dühtől elakadó lélegzettel. A szenátorok, a pénzdarabot kísérve, feléje kúsznak. Mindhárman kíváncsian bedugják fejüket a trónszék alá. Keresik a pénzt, és közben „fényképezik” a közönséget.)*

FŐSZENÁTOR *(a trón előtt térdelve)* Szóval, ez a nap nekem virradt fel.

SZENÁTOR *(a trón előtt térdelve)* Nem igaz, hazudsz, azért is nekem. *(Uralkodóhoz.)* Mondd meg te, hogy kinek kedvezett a szerencse. Ott volt az érme a lábad előtt. Annak, aki leveszi rólam az álszakállt.

URALKODÓ Nekem, te hazug!

FŐSZENÁTOR Nekem, te hitszegő!

SZENÁTOR Nekem, te áruló!

FŐSZENÁTOR Nekem, te csaló.

.

És így tovább. Ez már nem érdekes. A folytatás, hogy az uralkodó mégis visszakerült a székébe, az őrszemek, akik elfogták és megkínózták, büntetésből elmentek lónak a király istállójába, a szenátorokkal azonban még a színdarabban sem ilyen egyszerű a dolog.

FŐSZENÁTOR Késő! A kedvező pillanat elmúlt. Mímeljünk hát töredelmet, és várjuk a következőt. (*Uralkodóhoz.*) Mily ünnep is az, egy napon kétszer látni téged. Bocsásd meg, az imént nem ismertünk fel. Hogy érzed magad, becses uralkodó?

URALKODÓ Már kérdezősködsz? Jó lesz, ha nem örvendezel, amíg a kérdésedre válaszolni tudok!

FŐSZENÁTOR Nem örvendezek, mert nem tudhatom, hogy holnap vajon az élők között leszek-e még. Mindannyiunknak ez a sorsunk. Hogy milyen sorrendben megyünk, az egyre megy.

URALKODÓ Akkor hát gyere, cseréljünk.

FŐSZENÁTOR Miért cserélnénk, ha úgyis mindegy? Mert, ahogy a filozófusunk szokta mondogatni: „Nem elég csak meghalni, hanem idejében kell meghalni.”

URALKODÓ Tudom, hogy okos vagy. Miért nem nyíratad le a hajad, ahogy parancsoltam?

FŐSZENÁTOR Az utazási előkészületek miatt nem érkeztem. De most nyomban megyek. A fodrászok már várnak.

URALKODÓ Várj csak. Min veszekedtetek ti az imént?

FŐSZENÁTOR Mindketten téged szándékoztunk helyettesíteni. (*Néma csend.*) És mivel egyikünk sem akart a másiknak elsőbbséget adni, sorsot húztunk.

URALKODÓ Hiszen megmondtam, hogy téged illet ez a dicsőség. (*zavarban*) De ő nem akarja engedni.

URALKODÓ Hát akkor helyettesítetek mind a ketten.

SZENÁTOR Pontosan így egyeztünk meg mi is, de...

URALKODÓ Haljatok meg együtt, mint az ikertestvérek.

FŐSZENÁTOR Én igazán nem érek rá. Már útrakészen vár a hajó. Államtitok.

SZENÁTOR Én meg most már nem tehetem, mert a feleségem megfenyegetett, hogy élve ne kerüljek a szeme elé, ha vállalom, hogy valaki más helyett meghalok.

Bármennyire is fontos egy uralkodó élete és bármennyire valószínű, hogy végül akad valami bolond, aki kész meghalni helyette, azért mégis fel kell készülni minden eshetőségre, be kell készíteni a kellékeket. Nagy embernél pedig az egyik legfontosabb kellék az utolsó szava:

URALKODÓ ... Megfogalmaztad-e már az utolsó szavaimat?

TANÁCSOS Az utolsó szavaidat?

URALKODÓ Igen, valami bölcsességet, amelyet majd az utókor halhatatlan szellemem utolsó villanásaként fog emlegetni. Hogy lehetne egy nagy ember halála nagy szavak nélkül? Találj ki valamit, ez a te dolgod, tanácsos. Csak nem fogom haldoklás közben még ilyen mihaszna dolgokra is pazarolni az időmet!

TANÁCSOS (*zavarban*) Hogy is mondjam... lenne néhány javaslatom, de még nincsenek egészen kidolgozva... mert... mert én nem hiszek a halálobban és azt gondolom, hogy...

- URALKODÓ Hagyjuk a sok szöveget. Hadd halljam, hadd halljam!
- TANÁCSOS Hát, mondjuk, te fekszel, nem, inkább ülsz, pontosabban állsz, mint a csatatéren, felhajtasz egy pohár pezsgőt, kimondod, hogy „lenni, vagy nem lenni, ez itt a kérdés”, és mosolyogva kiszenvedsz. Ez hogy tetszik?
- URALKODÓ Nem, ez a mondat már valahogy ismert és elkopott. Valami frisset akarok, amire emlékezni fognak, és ami méltó lenne az én nagyságomhoz.
- TANÁCSOS No és a: „Halál, hát az csak ennyi?”
- URALKODÓ Ebben nincs erő. Nem és nem. Mi van veled ma? Mit mondtak hasonló helyzetben más nagy emberek?
- TANÁCSOS „Eresszéték le a függönyt! Vége a komédiának!”, kiáltotta például az a csavargó...
- URALKODÓ Nem, ez már túl, izé, túl, túl... Még azt találják hinni, hogy halálom előtt elment a józan eszem, és megszerettem a színházat.
- APA Elhangzott már ez is: „Az élet olyan, mint egy díszebéd, most eljutottam a sajtig.” Ez ízléses és szellemes.
- URALKODÓ Nem rossz, apám! Ez az igazi. Most elérkeztem a sajtig. Sajt. Mennyi vigasz van ebben a szóban. Csak-hogy én nem szeretem ám a sajtot! De mondhatnám azt is, hogy: most eljutottam a sajtig, amelyet nem szeretek.
- ALKÉSTIS *(hiúan)* Én javasolom, hogy agyaljunk ki mégis valami eredetit, valamit, ami a miénk. Mondjuk: „Mondd meg, hogy ki a fodrászod, és megmondom ki vagy!”
- URALKODÓ Nem.
- TANÁCSOS Mondjuk, a főtéren egybegyűlt minden alattvalód, téged hordszékben hoznak, fáradt vagy, de kedves, mint mindig, megsimogatod a legközelebbi kislány haját, és haldokolva ezt suttogod: „Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra.”
- URALKODÓ Azt hiszem, hogy megvan: Lehullott az érett körte! Nos?
- TANÁCSOS Gyönyörű! Végre megtaláltuk az igazit! Milyen ízes, szinte csorog a nyálam! És micsoda érzék a természet és a metafora iránt.
- URALKODÓ Lehullott az érett körte. Alkéstis, ugye muris?
- TANÁCSOS Lehullott az érett körte. Rendkívüli!

Semmi erényben nem jó a túlzás, a szerelemben, hűségben és a szerénységben sem. Ezért az uralkodó, bármennyire is szerény, bármennyire is szereti a feleségét, bármennyire is hűséges hozzá, ha nincs más megoldás, végül mégiscsak elvállalja, hogy az meghaljon helyette. Hangsúlyozom, ha nincs más megoldás. Mert neki, meghalni nem szabad!?...

- URALKODÓ *(Magához tér.)* Mélyre merültem, és megrettentem attól, amit láttam! Ó, jajdult fel, nyílj meg föld! Bánatában meghal a világ legjobb uralkodója se, aki hajlandó lenne helyette meghalni! Megtaláltatok-e idős apámat?

- APA Nyisd ki a szemed, fiam, és nézz magad körül. Hát nem emlékszel? Már órák óta ül melletted, és túlságosan aggódik, ahogyan illik hozzá.
- URALKODÓ Soká kerestelek rendkívül sürgős ügyben.
- APA Az olajligetben ültem, és ételről, italról feledkezve azon törtem a fejem, hogyan segíthetnék rajtad. No, de most már minden rendben van. Megmentettük az életedet! Akadt végre egy asszony, aki méltó a legjobb férfihez.
- URALKODÓ Szegényke, szóval végül mégiscsak beleegyezett?
- APA Ó, igen, és ezzel a ragyogó tettével Alkéstis megörökítette a női erényt. Jómádár, te aztán tudsz bánni az asszonyokkal...
- URALKODÓ Alkéstis, mondod? És nem az a heves vérű szépleány? Alkéstis? Miért engedted?
- APA És miért ne engedtem volna, ha ez megmentheti az egyetlen fiam életét?
- URALKODÓ Ördögbe is! Ó, te nyomorult vénember. Kihúztad magad! Aggastyán! Kislányt hagytál meghalni, és most még sírsz is.
- APA Hogyne sírnék, hiszen olyan gyönyörű asszony volt.
- URALKODÓ Túlteszel a gyávasággal mindenkin. Az életed már vége felé jár, de nincs szíved meghalni a fiadért, hanem más asszonyát, az én asszonyomat küldted a halálba. Ezért annak vagyok fia, aki megment, ahogy Euripidész mondaná.
- TANÁCSOS *(bejövet)* Lassabban, hé! Van így is már baj elegendő.
- URALKODÓ Miért is jön az ember a világra, ha még annyi sem adatik meg neki, hogy az apját maga választhassa meg. Miért kell nekem ezt az arcot, nevet és testet hordanom, amelyen mindenki felismeri ennek az önző agyalágyultnak a tökéletlenségét és gyávaságát.
- APA Majd én mondom neked valamit, te taknyos! Engem nevezel te gyávának, és te szégyentelenül, arcátlanul ellenkezel a halállal, térden csúszol mindenki előtt, könyörögsz nekik, hogy helyettesítsenek és ezzel meghosszabbítsák haszontalan életed. Segítségül hívod erejét a hiú hatalomnak, amelyről javadra én oly könnyelműen lemondtam. És remek ötleted is támadt: halhatatlan leszel — engedd, hogy én is idézzem Euripidészt —, ha sikerül minden alkalommal rávenned a feleségedet, hogy meghaljon helyetted.
- URALKODÓ Lám, ez valóban nem rossz ötlet. Néha a vak tyúk is talál szemet.
- APA *(Nevet.)* Miért is nem adatott meg nekünk, hogy előre tudjuk, milyenek lesznek ivadékaink! Akkor bizonyára nem fenyegetné túlnépesedés a földet, mert a gyerekcsinálást éppúgy büntetnék, mint minden más bűnös szövetkezést.
- TANÁCSOS Elég! Elég!
- URALKODÓ Nem hallgatok rá többet. Hol az a hűség szerencsétlen? Ide hozzátok! Szenvedjen ki a merész vértanú a szeretett karok között.
- TANÁCSOS *(El.)*
- (... Alkéstist hozzák ünnepélyesen, könnyű ágyon, lefedett arccal...)

- ALKÉSTIS Hát soha többé nem láthatom a napot, és soha többé nem ölthetem fel gyönyörű ruháimat? és...
- URALKODÓ Mivel takarták le az arcodat?
- ALKÉSTIS Miaszk ez, amely kisimítja a szem alatti ráncocskákat.
- URALKODÓ Hát még ebben a sorsdöntő órában sem vagy képes lemondani kozmetikai trükkjeidről? Mit fognak rólad gondolni az emberek?
- ALKÉSTIS Hogy igen szép voltam a temetésem. (*Leveszi a maszkot.*) Nem úgy van? Hogy tetszik a temetési díszruhám? Én nagyon jól érzem magam benne. Az asszonyok meg fognak pukkadni az irigységtől. Úgy látszik, sok nép lesz a temetésen.
- URALKODÓ Elég volt a felesleges beszédből. Lássunk munkához.
- ALKÉSTIS Ó, én özvő férjem. Nem vagy nagylelkű, de meg sem tudod érteni a nagylelkűséget.
- URALKODÓ Ó, asszonyok asszonya, feltörő könnyeimtől alig látom gyönyörű testedet. (*halkan*) Mondd, tanácsos, most már nem gondolhatja meg magát?
- TANÁCSOS Légy nyugodt. (*Kacsint.*) Lehullott az érett körte.
- URALKODÓ (*hangosan*) Akkor mindenki előtt megmutatom szörnyű fájdalmamat. Jaj nekem, ez, aki itt fekszik helyettem, férjecskéjének legjobb asszonykája volt, és szerencsétlen uralkodócskájának leghűbb alattvalócskája. (*Megpillantja a lámpás embereket.*) Mit keresnek itt ezek a lámpás emberek?
- TANÁCSOS Fennköltebbé teszik a temetést.
- URALKODÓ Meghülyültél? Nem kellene. Takarékoskodni kell. (*Tanácsos intésére kialszanak a lámpák.*) Jaj nekem! Mi lesz velem így egyedül! Nélküled! (*Tanácsoshoz.*) Elég boldogtalan vagyok? Vagy talán egy kicsit hangosabban?
- TANÁCSOS Néha kiabálj jobban, azután ismét fojtsd le a hangod, amint azt a legjobb színészek teszik. Úgy meggyőzőbb, és a fülnek kellemesebb.
- ALKÉSTIS Máris álmosodok. Számoljanak. Mire a százat ki mondják, halott leszek.
- URALKODÓ Számoljatok.
- TANÁCSOS Egy, kettő, három...
- URALKODÓ Mindannyian és hangosabban!
- SZENÁTOROK Négy, öt...
- URALKODÓ Megparancsoltam, hogy rajtam kívül mindenki számoljon. Engem kíméljete meg. Elvégre, a maró fájdalom, megértitek, remélem...
- HANGOK Hat, hét, nyolc...
- ALKÉSTIS Meg akarom mondani az utolsó kívánságom.
- URALKODÓ Mondd hát, utolsó kívánságod örökké tisztelni fogom.
- ALKÉSTIS Más asszony ne feküdjön a mi ágyunkba!
- URALKODÓ Ezt nem lesz nehéz betartani, ha megengeded, hogy én látogassam más asszonyok ágyát.
- ALKÉSTIS Ó, nem, ne érints másik asszonyt.
- URALKODÓ De hiszen te, amit adsz, el is veszed tőlem. Mi lesz velem, szerencsétlennel, ha néhány év múlva ismét ilyen feltételekhez szabják további földi tartózkodásomat és nekem nem lesz kéznél egy asszony, aki megmentene?
- ALKÉSTIS A féltékenység megöli a szerelmemet. (*Felemelkedik.*)

- Ha te így fogod fel a dolgokat, akkor én elállok ne-
mes szándékomtól.
- URALKODÓ *(gyorsan visszafekteti az ágyra és nagylelkűen)* No,
jól van, jól, megteszem neked. Még tréfából se érin-
tek másik asszonyt.
- ALKÉSTIS A legjobb férjért öröm megtenni ilyen apró szolgál-
latot. Halok!
- TANÁCSOS *(Telefon cseng, Tanácsos veszi fel a kagylót.)* Az or-
szágban híre kelt, hogy élni fogsz. Az asszonyok kér-
dezik, hogy folytassák-e a sírást, jajgatást?
- URALKODÓ Természetesen. A sírás nagyon hasznos, ahogyan azt
az egyik filozófusom kiszámolta. Csak sírjanak. Ő
ugyanis megállapította, hogy a világ minden asszonyá-
nak könnyeiből tíz év alatt húsz négyzetkilométernyi
területű és négy méter mély tó keletkezne. Hadd sír-
janak! A tó partján majd nyaralókat építünk, halat
tenyésztünk, bárkákat építünk, és a világ minden
tájáról özönlenni fognak a látogatók, úgyhogy a kincs-
tárunk mindig színültig lesz. Mondom, sírjanak, de
könnyeik ne hulljanak a porba, hanem különleges
edényekbe.
- TANÁCSOS Amforák.
- URALKODÓ Igen, amforák. Sírjanak amforákba.
- HANGOK Negyvenegy... negyvenkettő... negyvenhárom...
- URALKODÓ Ó, könnyörgöm, ne számoljatok olyan gyorsan. Hadd
legyen még egy kicsit velem az én egyetlen asszo-
nyom. Kezdjétek előlről a számolást!
- HANGOK Egy, kettő, három... négy...
- URALKODÓ No, azért túlozni sem kell a lassúsággal.
- HANGOK *(gyorsabban)* Öt, hat, huszonhét, harmincnyolc...
- URALKODÓ Azt hiszem, hogy ez az ütem ésszerű. *(Zokog.)*
- DIPLOMATA Miért sírsz, derék uralkodóm?
- URALKODÓ Haldoklik az asszonyok asszonya. Soha nem fogom
feledni. Hol találok még egy ilyet? Ha megint meg
kell majd valakinek érettem halni.
- HANGOK Hatvan... hetven... nyolcvan...
- URALKODÓ *(Tanácsoshoz.)* Írj ki pályázatot néhány jövődöbéli
feleség helyének betöltésére. Úgy megijedtem. Semmi
szín alatt nem akarom még egyszer átélni ezt a meg-
aláztatást. Késlekedés nélkül betanítom azokat a sze-
rencéseket Alkéstis hőstettére.
- TANÁCSOS Jól van.
- HANGOK Kilencvennyolc... kilencvenkilenc... száz... *(Csend.)*
Száz. Száz. Száz. *(Mintha nem tudnák abba hagyni
a számolást.)*
.
- TANÁCSOS Megmozdult.
- HANGOK Még él. Pedig mi számoltunk százig.
- URALKODÓ Lehetetlen! *(félénken)* Alkéstis? Ők számoltak százig.
- ALKÉSTIS Szólitottál, szívem?
- URALKODÓ Hát nem haltál meg, szívem?
- ALKÉSTIS Úgy tűnik, hogy nem.
- URALKODÓ Az ég szerelmére, de hát miért?
- ALKÉSTIS Miért, miért? Micsoda hülye kérdés. Nem bírok. Pró-
báltam.
- URALKODÓ Próbáld meg még egyszer. Kérlek. Ez roppant fontos.
- HANGOK Édes Alkéstiske, próbáld meg még egyszer.

ALKÉSTIS Na jól van, még egyszer megpróbálom.
 URALKODÓ Ugy, csukd be a szemed, ne lélegezz, nyújtsd ki a kezéd. Nos?

ALKÉSTIS Lehullott az érett körte. Nem megy. Számoljanak.
 HANGOK *(sietve)* Egy, kettő, három...
 URALKODÓ *(türelmetlenül)* Kezdjétek kilencvenöttnél.
 HANGOK Kilencvenhat, kilencvenhét, nyolc, kilencvenkilenc, száz. *(Csend.)*

ALKÉSTIS Hiába no! Nem megy! Könnyebb lenne szülni!
 URALKODÓ Hogyhogy nem megy? Hogyhogy nem megy? Ezek a nők nem képesek semmire. Még meghalni sem tudnak.

ALKÉSTIS Honnan tudjam, ha senki sem tanított rá. Még soha nem haldokoltam.
 URALKODÓ De szívem, azt senki nem tanulja. Az embernek azt magától kell tudnia, mint ahogy a kismacsák is nyomban tudnak úszni! No még egyszer. No, szedd össze magad, légy jó. *(negédesen)* Hadd lássuk. *(Tanácsoshoz.)* Mit csináljunk? Mennyi időm van még? Már bizonyosan letelt az idő, ugye, Alkéstis, hogy érzed magad? Felelj. Nos? *(egyre növekvő örömmel)* Nem bírsz válaszolni? Ugye, nem bírsz? Alkéstis halott. Halott! Eljen Alkéstis!

ALKÉSTIS Mit kiabálsz annyira? Olyan jót szundítottam.
 URALKODÓ *(pánikban)* Ó, én szerencsétlen! Segítség! Ne hagyjatok! *(Szaladgál az emberek között.)* Rejtsetek el, ne hagyjatok! Én vagyok a legfontosabb! Én vagyok a legszükségesebb. Én egészséges vagyok. *(Talajtornázik.)* Egészséges! Mentsetek meg! Ne legyetek szívtelenek. Mindenki elárult. Mindenki elhagyott. Ez a sorsa a nagy uralkodóknak. *(Földre veti magát.)* Nem akarok, nem akarok meghalni. Az fáj! Az még a nagy vezérnek is fáj!

Ízelítőnek ennyi talán elég a draškovići „lakomából”, elég kedvcsinálónak ahhoz, hogy valaki magyarul is megrendezze — ha nem is a lakomát, de az étlapot, a színdarabot.

A befejezést kihagytam itt, azért mert olyan, mint minden más befejezés. Olyan, amilyen egy, a képtelenségeikig fokozott játék befejezése lehet: a végén be kell vallani a további fokozás képtelenségét. Az ilyesmi mindig csak a „bocsánat, játszottunk” kifejezés valamelyik változatával fejeződhet be. Ezt a határt és korlátot a világirodalom legnagyobbjai sem tudták átlépni, Bora Draškovićtól sem vehetjük tehát rossz néven.